

Rapport 2007:111

Arkeologisk förundersökning

Fjärrvärmeschakt vid S:ta Ingrids väg 11 i Skänninge

RAÄ 5

S:ta Ingrids väg 11
Skänninge stad och kommun
Östergötlands län

Christer Carlsson

Fjärrvärmeschakt vid S:ta Ingrids väg 11 i Skänninge

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Syfte	5
Metod	5
Resultat och tolkning	5
Referenser	6
Tekniska uppgifter.	7

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

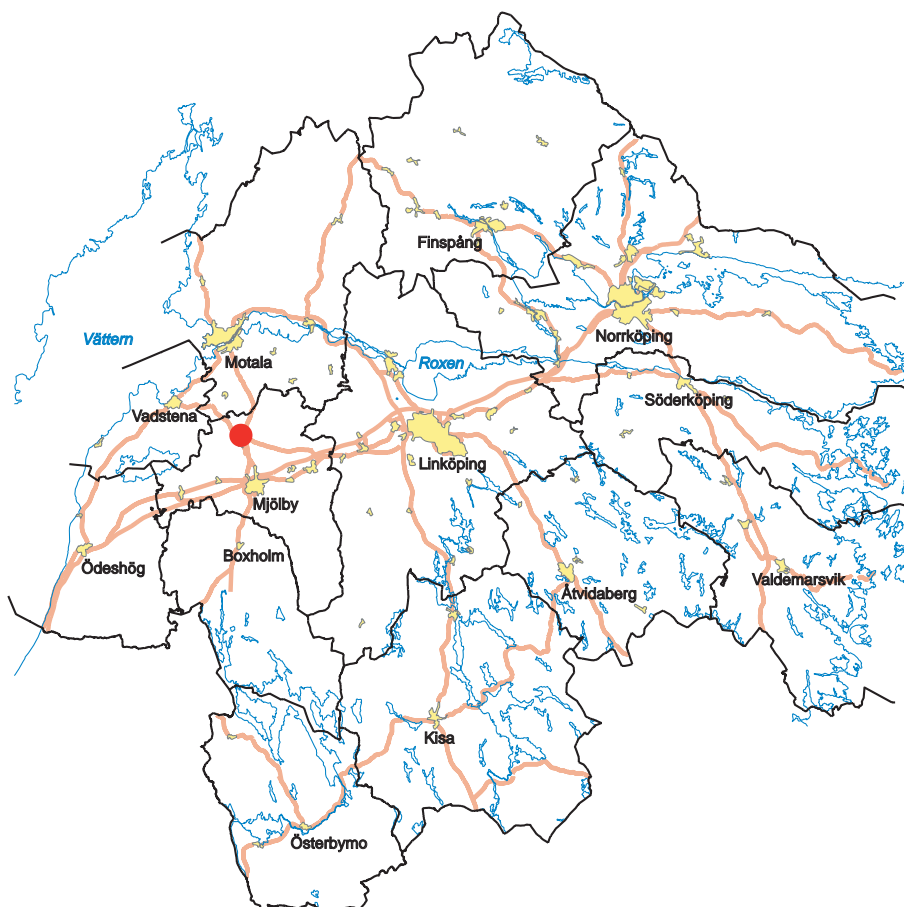
Sammanfattning

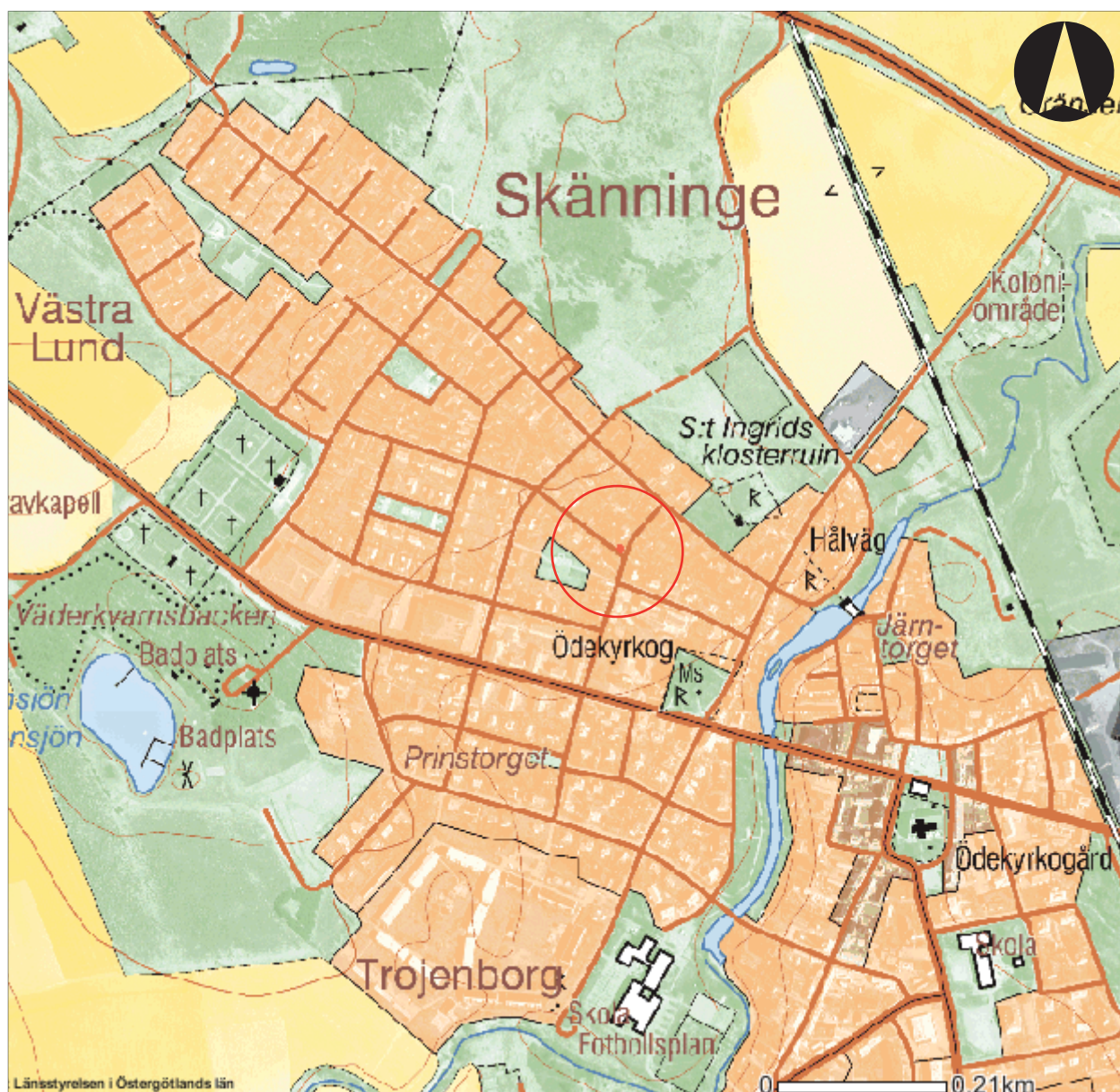
Under maj månad 2005 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktningar för nya fjärrvärmeanslutningar i Skänninge, väster om Skenaån. Arbetet utfördes på uppdrag av Mjölby kommun genom Svartådalen Energi AB.

Schaktet var förlagt till tomtmark inne på den ovan nämnda fastigheten. Schaktet innehöll därför till stora delar i modern tid påförda matjords- och sandlager. Endast ett fåtal fynd påträffades. Bland annat hittades en bit bränd lera som kan komma från någon form av ugn. Det är dock svårt att uttala sig om åldern på den eventuella ugnen. Mot botten av schaktet påträffades en nivå som tolkades som ett äldre jordbrukslager, något som visar att marken i utkanten av Skänninge en gång har brukats som jordbruksmark.

Viktoria Björkhager
antikvarie

Christer Carlsson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

Inledning

I maj 2005 genomförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktningar för nya fjärrvärmeanslutningar vid S:ta Ingrids väg 11 i Skänninge. Schaktet var förlagt till tomtmark och var ca 7 m långt, ca 0,5 m brett och ca 0,8 m djupt. Arbetet utfördes på uppdrag av Mjölby kommun genom Svartådalen Energi AB, vilka även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för fältarbetet var Viktoria Björkhager. Rapporten har skrivits av Viktoria Björkhager och Christer Carlsson.

Områdesbeskrivning

Skänninge är beläget centralt i ett öppet jordbrukslandskap. Staden tycks ha vuxit fram successivt under 1000- och 1100-talen och omnämns första gången år 1178. Staden nådde sin höjdpunkt under senare delen av 1200-talet och 1300-talet. 1400-talet innebar en stark tillbakagång och under 1500-talet verkar Skänninge snarast haft karaktären av en förstörad bondby. Generellt är kulturlagren i Skänninge diffusa och svåra att datera. Brandlager från de stora stadsbränderna kan bara spåras fläckvis i staden. Sannolikt har bebyggelsen varit gles i förhållande till många andra medeltida städer. Detta gör att begränsningarna för den medeltida staden är osäkra. Vid undersökningar

inom och i anslutning till stadsområdet har även förhistoriska lämningar påträffats vid flera tillfällen, vilket antyder en platskontinuitet från järnåldern och fram till dagens stad (Feldt 2004).

Stadens två äldsta stenkyrkor, Allhelgonakyrkan (RAÄ 11, Skänninge) och St Martins kyrka (ingår i RAÄ 1, Skänninge), var belägna på varsin sida om Skenaån. De dateras båda till 1100-talet. S:t Martins kyrka, väster om Skenaån, omnämns första gången i en donationshandling som upprättades senast år 1275 till förmån för ett blivande nunnekloster; S:ta Ingrids kloster (DS 885). Huruvida kyrkan revs eller om den bara anpassades till en ny funktion som klosterkyrka är oklart. Vid undersökningar 1939 påträffades tre i stort sett intakta gravar med så kallade Eskilstunakistor (Wallenberg 1984).

Dominikanernas systerkonvent, d v s S:ta Ingrids kloster, etablerades sannolikt på mark hörande till en tidigmedeltida stormans- eller kungsgård. Klosters verksamhet sträcker sig från 1270-talet fram till reformationen då det stängdes. I donationshandlingen var bröderna Johan och Anders Elovssons krav att system Ingrid under sin livstid upprättade ett kloster på platsen. Donationen skedde i närvaro av kung Valdemar (avsatt 1275). Ingrid Elofsdotter avled 1282 eller 1283. Klosteret existerade troligtvis år 1281 och anlades, med bistånd av Magnus Ladulås och biskop Henrik, vid S:t Martins kyrka väster om Skenaån

Figur 3. Skänninge stadsjordar enligt jordeboken från år 1638 med undersökningsområdet markerat.

(Nilsson 1879 s 18 f, Schück 1963 s 5). Hur stort område som nyttjades av den förmodade stormansgården och det senare klostret är oklart.

På stadskartan från 1713 ligger det aktuella undersökningsområdet i den dåtida stadens utkant. I området finns idag en modern villabebyggelse med hus från perioden ca 1950- 1990-talet. Vid undersökningar i kv Nunnan har kulturlager och olika anläggningar, såsom t ex en trolig källare, dokumenterats (Feldt 1990 och 2006a). I samband med schaktningar för fjärrvärme i Motalagatan påträffades tjocka kulturlager och avfallsgropar med bl a riklig förekomst av tidigmedeltida östersjökeramik samt ett litet runristat metallbleck (Björkhager & Gustafsson 2004). I S:t Martins väg påträffades vid samma undersökning mörkfärgningar som kan vara förhistoriska. 2005 påträffades även i kvarteret Nunnan odlingslämningar, varav somliga kan vara förhistoriska eller medeltida. Andra lämningar hör dock snarare samman med yngre tiders odlingsverksamhet (Feldt 2006b).

Syfte

Syftet med den arkeologiska förundersökningen, som genomfördes i form av en antikvarisk kontroll, var att se till att fast fornlämning i form av t ex kulturlager och murverk kom till så pass liten skada som möjligt vid schaktningarna. De lämningar som framkom

skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras.

Det är betydelsefullt för förståelsen av Skänninges historia att fastställa kulturlagens utbredning och den bebyggelsemässiga utvecklingen i stadens olika delar. Tidigare undersökningar i området norr om S:ta Ingridis väg har avslöjat omfattande lämningar från S:ta Ingridis kloster från 1200-talet. Någon säker avgränsning av dessa lämningar har dock inte kunnat göras. Inte heller har frågor kring stadsbebyggelsens ålder och eventuella platskontinuitet kunnat besvaras inom ramen för tidigare undersökningar. Det aktuella schaktet bedömdes därför kunna lämna viktig kompletterande information avseende den bebyggelsemässiga utvecklingen på platsen.

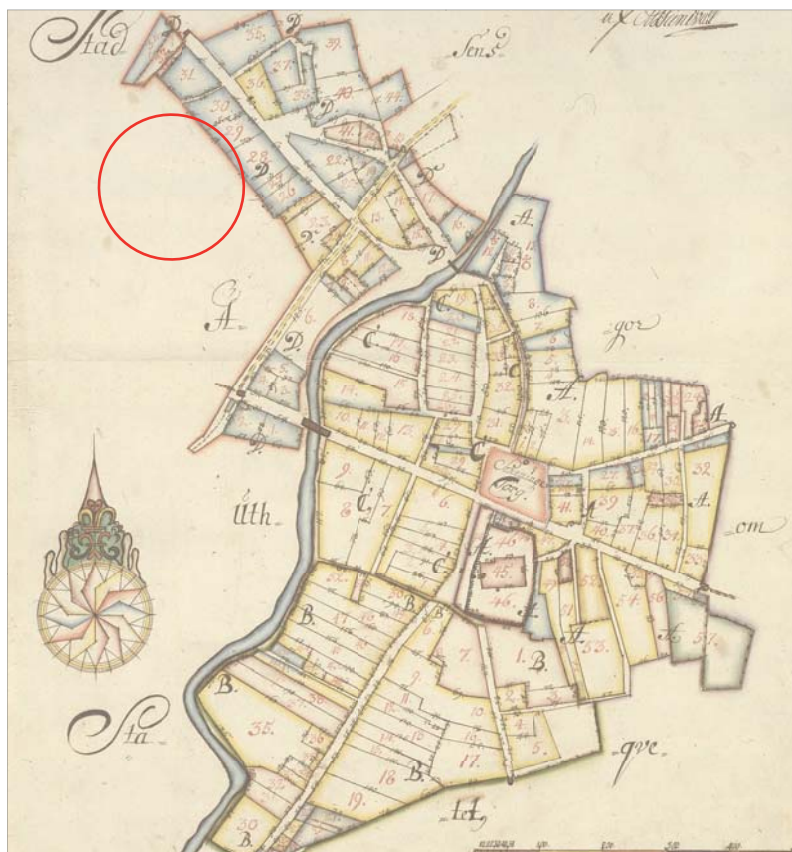
I närheten av S:ta Ingridis kloster kan det finnas lämningar med anknytning till klostret eller till den stormansgård som sannolikt legat på platsen innan klostret etablerades. Det är även oklart hur stort det område varit som nyttjats av klostret för dess olika verksamheter.

Metod

Den arkeologiska förundersökningen genomfördes i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktningen för fjärrvärmeledningen. Schaktet grävdes med maskin. Sammanlagt berörde ingreppet en sträcka av ca 7 löpmeter med ett schaktdjup av ca 0,8 m. De föremål som bedömdes vara av arkeologiskt intresse tillvaratogs vid arbetena. Ingreppen och de påträffade lämningarna dokumenterades genom digital fotografering och inmätning. Dokumentations- och fyndmaterialet förvaras i väntan på beslut om fyndfördelning på Östergötlands länsmuseum under accessionsnummer C4366.

Resultat och tolkning

Generellt påträffades få lämningar av arkeologiskt intresse i schaktet. I tomtmarken inne på S:ta Ingridis väg 11 förekom främst påförda sand- och utfyllnadslager. Mot botten av schaktet påträffades dock ett lager som tolkades som ett jordbruksrelaterat lager med plog- och odlingsspår. I schaktet fanns annars endast ett mindre fyndmaterial. En bit bränd lera kan komma från någon form av ugn med okänd funktion och ålder. Möjligtvis kan den förmodade ugnen ha något att göra

Figur 4. Stadskartan från år 1713 med det aktuella undersökningsområdet markerat.

med hantverksrelaterade aktiviteter i klosterområdets utkant. Den brända leran kan dock vara äldre och härröra från exempelvis en förhistorisk boplats. Ytterligare arkeologiska undersökningar behöver dock göras inom området för att kunna avgränsa såväl det medeltida stadsområdet som eventuella förhistoriska lämningar på platsen mer exakt.

Referenser

- Björkhager V & Gustafsson H. 2004. Runblecket från Skänninge. Kulturn makten människan- arkeologi i Östergötland. Östergötland 2003. *Meddelanden från Östergötlands länsmuseum*. Ödeshög.
- Feldt A-C. 1990. *Kv Nunnan 5, Skänninge, Mjölby kommun*. Arkeologisk förundersökning. Rapport. Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C. 2000. *VA-schakt väster om Skenaån. Lindbladsparken, Sandgatan och Ture Långs väg, Skänninge, Östergötland*. Rapport 2:2000. Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C. 2003. *Ny bro över Skenaån. Vid Skenaån, mellan Borggatan och Vadstenagatan*. Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll. Skänninge. Östergötland. Rapport 89:2003. Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C. 2004. *Före staden*. Preurbana lämningar i Skänninge. C-uppsats. Institutionen för Arkeologi och Antik historia. Uppsala universitet.
- Feldt A-C. 2006a. *Mellan S:ta Ingridis kloster och Motalagatan*. Arkeologisk förundersökning. Kv Nunnan 4, Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötland. Rapport 2006:2. Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C 2006b. *Diken, stolphål och trädgårdsodling. Västanå, Skänninge*. Arkeologisk förundersökning/Antikvarisk kontroll. Skänninge stad, Östergötland. Rapport 2006:32. Östergötlands länsmuseum.
- Hörfors O. 1991. *Ågatan/ Vadstenagatan och Återvändsgränd 1 och 6. Skänninge stad*. Arkeologisk förundersökning. Rapport Östergötlands länsmuseum.
- Nilsson L. 1879. *Klosterväsendet inom Linköpings stift*. Linköping.
- Schück H. 1963. Biskop Henrik i Linköping och S:t Victor i Paris. *Historiska studier tillägnade Folke Lindberg 27 augusti 1963*. Stockholm.
- Wallenberg B. 1984. *Grav under runhällar i Skänninge*. Stockholm.

Tekniska uppgifter

Gata	S:ta Ingridis väg 11 och Curmansvägen
Socken	Skänninge stad
Kommun	Mjölby
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	RAÄ 5
Ekonomiska kartans blad	085 51 (8F 5b Biskopsberga)
Koordinater	X 6475205 Y 1457603
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon W
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning/ antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens handläggare	Annika Toll
Länsstyrelsens dnr	431-6009-05
Länsmuseets dnr	229/05
Länsmuseets kontonummer	530273
Uppdragsgivare	Mjölby-Svartådalen Energi AB (MSE)
Kostnadsansvarig	Mjölby-Svartådalen Energi AB (MSE)
Projektledare	Viktoria Björkhager
Fältarbetstid	12 maj 2005
Undersökt yta	ca 7 löpmetrar
Foto filmnr	Endast digitala bilder
Fynd	ÖLM C4366
Analyser	Nej
Grafik	Johan Levin
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2007:111 © Östergötlands länsmuseum

Under maj 2005 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktningar för nya fjärrvärmeanslutningar i Skänninge, väster om Skenaån. Arbetet utfördes på uppdrag av Mjölby kommun genom Svartådalen Energi AB.

Schaktet var förlagt till tomtmark inom den anslutande fastigheten på S:ta Ingrids väg 11 och innehöll till stora delar i modern tid påförda matjords- och sandlager. Endast ett fåtal fynd påträffades. Bland annat hittades ett stycke bränd lera som kan komma från någon form av ugn, men det är svårt att uttala sig om åldern på den eventuella ugnen. Mot botten av schaktet påträffades även en nivå som tolkades som ett äldre jordbrukslager, något som visar att marken i utkanten av Skänninge en gång i tiden har brukats som jordbruksmark.